

10. Ukaz Prezidenta Ukraїni «Pro voennu doktrinu» // Elektronnij resurs: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>

УДК 364.048.4

Крижановська Л.Г., магістр кафедри психології діяльності в особливих умовах НУЦЗУ;

Скориніна-Погребна О.В., д. соціол. наук, професор кафедри психології діяльності в особливих умовах НУЦЗУ, e-mail: ovskor@nuczu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МОЛОДІ ДО ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

В статті проаналізовано відносини молоді в дошлюбний період, а саме готовність до шлюбу та їхній емоційний стан. За допомогою досліджень оцінено готовність до сімейного життя, рівень розуміння пари та їх емоційний стан. Встановлено проблеми взаєморозуміння, що відображаються на емоційному стані молодят. Виділено окремі напрями психологічної роботи з молодими людьми, які вирішили створити сім'ю, метою яких є оптимізувати соціально-психологічну готовність молоді до спільного життя в шлюбі

Ключові слова: дошлюбний період, молодь, взаєморозуміння, готовність до шлюбу, емоційний стан.

В статье проанализированы отношения молодежи в добрачный период, а именно готовность к браку и их эмоциональное состояние. С помощью исследований оценены готовность к семейной жизни, уровень понимания пары и их эмоциональное состояние. Установлено проблемы взаимопонимания, отображаемых на эмоциональном состоянии молодоженов. Выделены отдельные направления психологической работы с молодыми людьми, которые решили создать семью, целью которых является оптимизировать социально-психологическую готовность молодежи к совместной жизни в браке.

Ключевые слова: добрачный период, молодёжь, взаимопонимание, готовность к браку, эмоциональное состояние.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства виникли перетворення у сприйнятті сім'ї, як соціального інституту.

Визначена значна кількість несприятливих явищ, що притаманні сучасній сім'ї. Серед них відзначаються розлучення, і, як наслідок, формування неповних сімей; зміни у сприйнятті сімейних цінностей; відмова від народження дитини; недостатність мотивації для створення сім'ї; асоціальність взаємовідносин у родині; пріоритетність матеріальних цінностей над моральними інтересами; перекладання виховних функцій на освітні установи.

У зв'язку із цим необхідно здійснювати зміцнення інституту сім'ї, формувати у молоді готовність до сімейних стосунків, покращувати емоційний стан партнерів на шляху до оформлення стосунків.

Взаєморозуміння пари в дошлюбний період – багатофакторна проблема, в основі якої психологічна сумісність партнерів, уявлення про статеву ідентифікацію особистості та рольові стосунки між чоловіками та жінками. Гармонізація сім'ї пов'язана із специфікою засвоєння батьківських та подружніх ролей, сформованість я-реального та я-ідеального, ціннісних орієнтацій, уявлень про сімейне життя.

Дошлюбний період характеризується, як багатий на емоційно насичені позитивні враження і є основою для щастя майбутньої сім'ї. Основні задачі на даному етапі становлення стосунків є формування реалістичного сприйняття партнера, прийняття його із позитивними та негативними рисами, накопичення спільних спогадів та емоцій, які стануть джерелами моделювання спільного життя. Можна стверджувати, що головною метою дошлюбного спілкування є поступове, безболісне руйнування ідеалістичного сприйняття партнера, без чого сімейне життя внаслідок зіткнення з реальністю може стати розчаруванням.

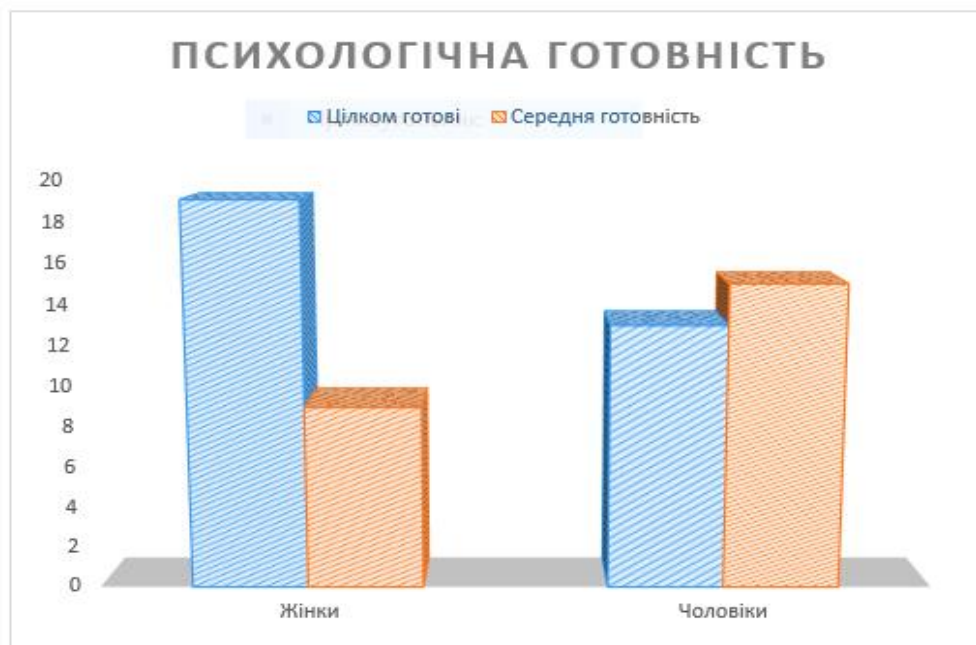
Для реалізації задач дошлюбного періоду мінімально науковцями рекомендується термін у півроку. Але слід зазначити, що максимально дошлюбний період може тривати до 3-х років. Якщо пара не одружується протягом трьох років, є ризик відмови від укладання шлюбу або відкладання шлюбу на невизначений термін, оскільки це втрачає свою актуальність.

Мета статті полягає у дослідженні готовності молодих пар до створення сім'ї, діагностиці найбільш актуальних проблем у дошлюбний період, створення напрямків корекційної програми для респондентів.

Виклад основного матеріалу. Психологічна готовність людини до шлюбу визначає характер майбутніх сімейних взаємин – конструктивність або деструктивність стосунків. На разі несформованості даного компонента готовності ускладнюється перехід від стосунків емоційного характеру до регламентованих обов'язкових стосунків між партнерами по шлюбу.

За допомогою методики «Тест-картка оцінки готовності до сімейного життя» (автор Юнда І. Ф.) ми визначали готовність до шлюбу у молоді віком 18-30 років, які прийняли рішення вступити до шлюбу. З 56 опитаних молодих людей (28 пар) 57% психологічно цілком готові до сімейного життя; 43% показують середню готовність вступу до шлюбу, не готових зовсім до створення сім'ї серед опитаних не було.

Як бачимо з графіку, результати опитування вказують на те, що жінки більш психологічно готові до шлюбу, ніж чоловіки. Позитивні результати аж ніяк не є абсолютними для прогнозу сімейного благополуччя, але вони в істотній мірі відображають наявність основи для побудови міцної сім'ї.

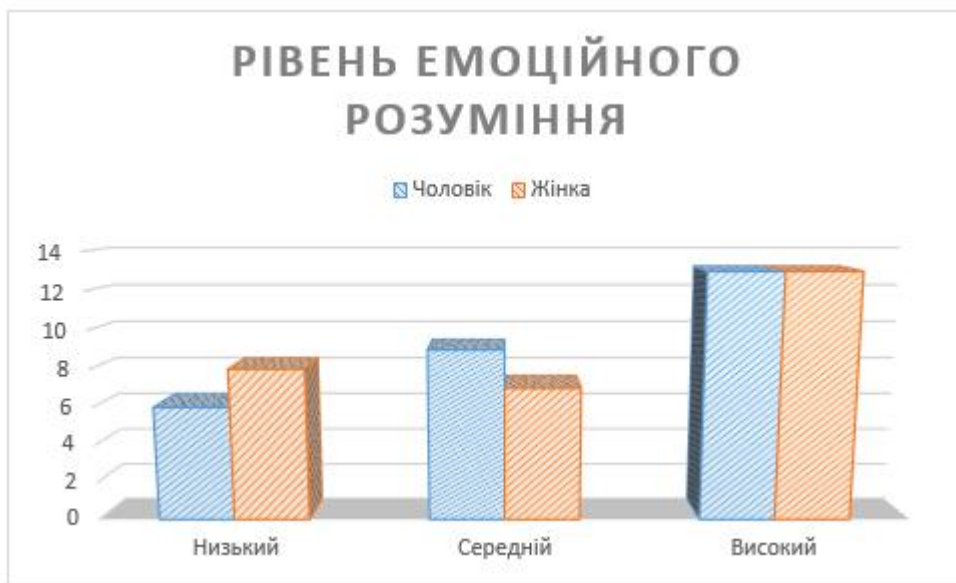

Особистісною властивістю, що зумовлює готовність до шлюбу, є емоційний інтелект. Це вміння розуміти почуття, переживання іншої людини, а також усвідомлювати та адекватно виявляти свої.

Емоційний інтелект являє собою вміння сприймати емоції, розуміння їхнього змісту, здатність керувати ними таким чином, щоб сприяти власному зростанню в емоційному та інтелектуальному плані. Якщо ця особистісна властивість розвинена, то людина здатна набагато краще адаптуватися до вимог сімейного життя, до певних особливостей партнера, змін свого життя, що супроводжують його після створення сім'ї. Саме при наявності розвинутого емоційного інтелекту можна аналізувати ситуацію з точки зору партнера, краще розуміти, що він переживає та відчуває, усвідомлювати, який вплив мають на партнера власні емоції та вчинки, і передбачити його подальші дії. Отже, передумовою досягнення подружньої сумісності є високий рівень розвитку емоційного інтелекту.

Високий рівень емоційного інтелекту допомагає не лише розуміти емоції свого партнера, а й краще розбиратися у власних емоціях та почуттях. Без цього неможливий свідомий контроль за власним емоційним станом і своєю поведінкою. При повному та вчасному розумінні своїх емоцій та переживань є змога контролювати їх, здатність вчасно та найбільш адекватно поводитись та приймати правильні рішення у важких сімейних ситуаціях, суперечках та конфліктах, не доводячи їх до крайньої межі.

Для розуміння молоді один одного в дошлюбний період проведено методичку «опитувальник» Розуміння, емоційне тяжіння, «авторитетність» (РЕА) А. Н. Волкової і отримано наступні результати:

46 % опитаних добре розуміють емоції партнера, 29% показали середній результаті 25% молодих людей на низькому рівні розуміння один одного.

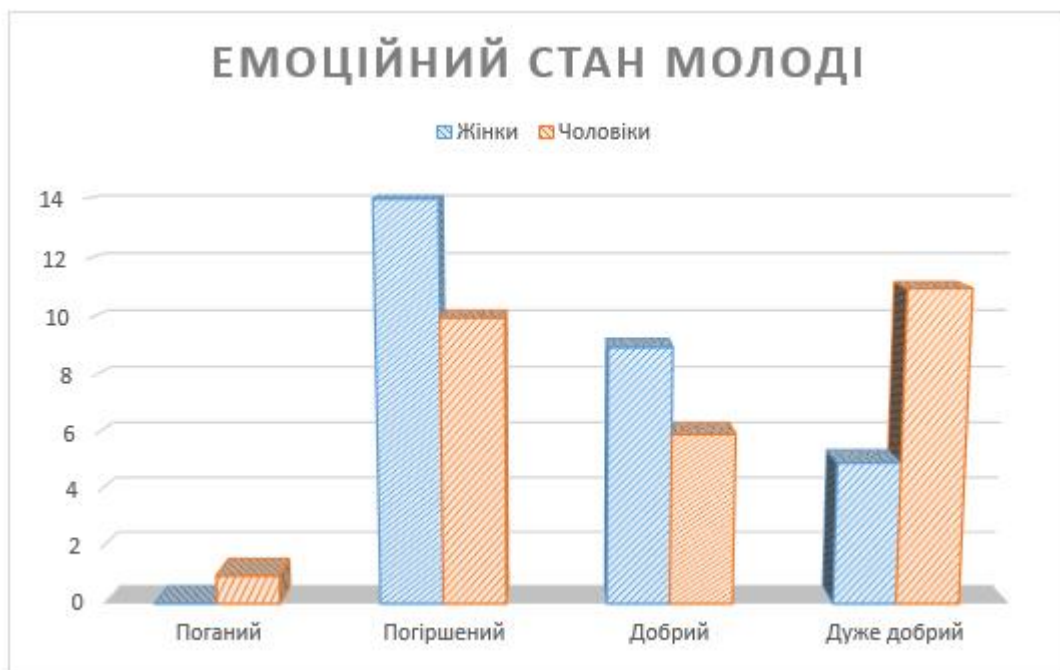
Отримані дані допомагають дослідити рівень осягнення молоддю сприйняття особистості партнера, суб'єктивне відчуття обізнаності щодо особистісних особливостей партнера. Високий рівень розуміння допомагає людині краще інтерпретувати та врахувати поведінку, думки, почуття, емоції й наміри партнера під час спілкування з ним. Нерозуміння характеризується відсутністю ясного сприйняття особистості партнера, складності в інтерпретації, поясненні його думок, почуттів, вчинків.

Ще одним чинником, що впливає на готовність молоді до шлюбу є емоційне тяжіння – привабливість партнера, бажання спілкуватися з ним, мати з ним справу, терапевтична дія контакту на самого суб'єкта.

Низькі оцінки, отримані 21% опитаних, характеризують труднощі в спілкуванні між партнерами, відчуття втоми одне від одного.

В рамках дослідження молоді було проаналізовано емоційний стан. Методика самооцінки емоційного стану була розроблена американськими психологами А. Уессманом і Д. Ріксом. Вона є досить простим опитувальником для самооцінки емоційних станів. Вимірювання в цій методиці проводиться за десятибальною системою. Методика допомагає обчислити інтегральний показник емоційного стану респондента.

Емоційний стан може змінюватися від 1 до 10. Якщо він знаходиться в межах 8-10 балів (отримали 18% жінок та 39% чоловіків), то його можна інтерпретувати як дуже добрий; у межах 6-7 балів (32% жінок та 21% чоловіків) – як добрий; 4-5 балів (50% жінок та 36% чоловіків) – як погіршений; 1-3 бали (4% чоловіків) – як поганий і дуже поганий.

Низькі результати показані деякими респондентами пов'язані з певними проблемами, виявленими під час інтерв'ю. Такими проблемами є дошлюбна вагітність, незадовільний матеріальний стан, відсутність власного життя, непорозуміння з батьками, неприйняття партнера рідними та друзями, нерозуміння мотивів вчинків партнера або власної мотивації щодо власних дій.

Сучасна молодь створення сім'ї зазвичай пов'язує з матеріальним станом партнерів, що є іншим соціальним чинником готовності до подружнього життя. Прикладом може бути домінуюча орієнтація на працевлаштування із достатньою зарплатнею і перспективою професійного зростання, а потім укладання шлюбу та народження дитини. Важливим є уявлення про соціальне становище майбутнього чоловіка, про його

можливість забезпечити родину. Така спрямованість молоді є позитивною оскільки демонструє готовність до самостійної побудови власного побуту та, як наслідок не залежність від батьківської родини. Це знижує потребу схвалення батьками свого вибору у зв'язку з тим, що батьки втрачають можливість маніпуляції та неконструктивної комунікації. У сучасній реальності більшість молоді не має матеріальної незалежності, не мають власного житла. Молодята звертаються за матеріальною допомогою до батьків, частіше за все орендують квартири для проживання або живуть разом із батьками, таким чином залежачи від них.

Розуміння готовності до спільного життя в шлюбі, факторів, що її обумовлюють та соціально-психологічних характеристик раціональних шлюбно-сімейних взаємин актуалізує питання щодо корекції емоційного стану молодих людей стосовно сприйняття майбутнього сімейного життя. Існує досить багато напрямів діяльності, метою яких є покращення рівня готовності молодих людей до спільного подружнього життя.

Саме у юнацькому віці формується, важливий для кожної людини, рівень самосвідомості особистості. На цьому етапі людина стає здатною самостійно та з відповідальністю здійснювати життєві вибори. На цьому етапі розвиток особистості в фізичному та психологічному плані дасть змогу реалізувати вибір партнера для шлюбу та стосунки з ним в дошлюбний період і в майбутньому спільному житті. Цей вік характеризується формуванням більш якісного, нового, вищого рівня самосвідомості особистості. Особистість вперше в житті має можливість відповідально і самостійно вирішувати життєві проблеми. Психологічний та фізичний розвиток молодих людей на цьому етапі дає можливість на реалізацію правильного шлюбного вибору, на вибір майбутнього шлюбного партнера та які стосунки якої форми будуть з ним.

Тому саме у юнацькому віці важлива оптимізація готовності до подружнього життя.

З точки зору вчених, що досліджували дану проблему, у молодіжному віці кожна особистість має найбільше прагнення до визначення себе у всіх сферах життя. Підвищується інтерес до представників протилежної статі, виявляються гендерні особливості сексуальної активності. Тому, можна припустити, що саме цей період в житті молоді має ключове значення для підвищення рівня емоційного розуміння та соціально-психологічної готовності до створення сім'ї.

В кінцевому рахунку, зростання рівня готовності до спільного життя в шлюбі може відбуватися і без значного втручання в цей складний процес, та досить часто такі втручання бувають недосконалими або ж недостатніми. Недостатність знань, умінь і навичок, що потрібні для створення гармонійної сім'ї, молодь інколи усвідомлює в той період, коли сім'я вже створена. Даний факт впливає на те, що шлюб опиняється під загрозою через вже присутні проблеми, які не були вирішені в дошлюбний період і які формують негативне усвідомлення свого становища.

В той самий час непрості умови, які припадають на етап дорослішання сучасної молоді (нестабільність інституту сім'ї, зміни в шлюбно-сімейних настановленнях, знецінення моральних цінностей, що вже не є міцною опорою для формування власної особистості), вимагають специфічних заходів, що допоможуть розвинути та посилити власне «Я» молоді особистості, сформувати більш життєздатну молоду людину, в якій є досить багато внутрішніх ресурсів, щоб створити благополучну родину з точки зору психології.

Аналіз стану молоді в дошлюбний період, а саме його емоційна складова, допоміг виділити окремі напрями психологічної роботи з молодими людьми, які вирішили створити сім'ю, метою яких є оптимізувати соціально-психологічну готовність молоді до спільного життя в шлюбі:

1) сформулювати психологічну компетентність в плані особливостей взаємовідносин молоді у сім'ї;

2) ознайомитися з особливостями психологічного клімату в сім'ї, його моральної сторони. Розглянути етапи розвитку подружньої сумісності, умови для гармонійних сімейних стосунків;

3) висвітлити основні питання функцій сім'ї та ефективного виконання сімейних обов'язків;

4) усвідомити важливість здорового способу життя, зрозуміти як шкідливі звички можуть сказатись на сімейних відносинах, зрозуміти, що дане питання важливе не тільки для самого себе, а й для партнера та майбутніх дітей;

5) підвищити рівень відповідальності молодих людей в шлюбно-сімейних стосунках; розвивати особистісні властивості (емпатія, емоційний інтелект, рефлексивність, адаптивність тощо), які необхідні для гармонійного сімейного життя;

6) Навчитися регулюванню, контролю та корекції власних рис характеру та поведінки, оволодіти вмінням знімати стрес, розвивати комунікативні навички й уміння;

7) формувати спрямованість на партнера, намагатися розуміти його психологію, зовнішні прояви його внутрішніх станів;

8) розвивати уміння психологічної підтримки членів сім'ї;

9) усвідомлювати психологічні відмінності чоловіка і жінки та навчитися враховувати їх при спілкуванні з протилежною статтю.

Розроблені програми психологічної роботи для розвитку підготовленості молоді до шлюбу в соціально-психологічному плані повинні мати в собі просвітницьку функцію, психоконсультативні бесіди та психологічні вправи, спеціально розроблені для даної мети, рольові ігри, які розвивають комунікативні, емоційні та інші сфери, враховуючи особливості віку та індивідуальних якостей.

Таким чином, взаєморозуміння – досить тривалий і багатоаспектний процес, який краще починати ще до того, як молодь досягне віку,

що встановлений офіційно, щоб отримати право на створення своєї власної сім'ї. Чинниками вдалих взаємин в шлюбі є, в першу чергу, настановлення на дотримання здорового способу життя, що означає постійне підтримання свого здоров'я в гарному тонусі, відповідальне відношення до нових функцій і ролей, що притаманні сімейному життю молодої пари. Досить важливою, а в деяких випадках і найголовнішою, є вміння швидко та правильно пристосовуватися до нової форми міжособових взаємовідносин, до подружнього життя, що дасть змогу створити успішний шлюб.

Висновки. Підсумувавши все вищесказане, можна стверджувати, що готовність молоді до шлюбу – це сукупність великої кількості компонентів, формування та розвиток яких, дасть змогу на успішне виконання функцій сімейно-шлюбних відносин. Слід виділити декілька ключових компонентів: фізіологічна та фізична зрілість, сексуальна, педагогічна та соціальна, а також інструментальна, господарська та психологічна готовність. Одним з найважливіших потрібно відзначити компонент рівня готовності молоді до подружнього життя в соціально-психологічну аспекті, розвиваючи який, зробить можливим підвищення ефективності співпраці та взаємодії з партнером в шлюбі, навчить відповідальному ставленню до створення сім'ї.

Затвердженні напрямки роботи з молодими людьми в дошлюбний період передбачають як групові форми роботи, так і індивідуальні консультації з молодим подружжям. Однак не зважаючи на форми та види психологічної роботи, підготовка молоді до спільного життя в шлюбі не повинна бути тільки процесом оволодіння певними знаннями, навичками та уміннями і навичками щодо вдалого виконання сімейно-шлюбних функцій, а й повинна бути спрямована на придбання навичок саморегулювання та самокорекції.

Науковою новизною роботи є узагальнення уявлень щодо психологічної готовності молоді до створення сім'ї, запропонування напрямків корекційної роботи із парами, що прагнуть створити сім'ю. Перспективами подальшого дослідження є дослідження динаміки стосунків досліджуваних пар та створення корекційної програми на етапі адаптації до нових умов сумісного існування та планування розширення сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алешина Ю. Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование / Ю. Е. Алешина. – 2-е изд. – М. : Класс, 1992. – 204 с.
2. Андреева Т. В. Психология современной семьи / Т. В. Андреева. – М. : Речь, 2005. – 436 с.
3. Буленко Т. В. Особливості формування психологічної готовності до сімейного життя у студентської молоді : автореф. дис. ... канд. психол. наук, спец. : 19.00.07 / Буленко Т. В. – К., 1995. – 25 с.

4. Батаршев А. В. Тестирование. Основной инструментарий практического психолога / А. В. Батаршев. – М. : Педагогика, 1999. – 165 с.

5. Денисенко А. О. Психологічна готовність старших підлітків та юнацтва до подружніх взаємовідносин : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Денисенко А. О. – О., 2003. – 18 с.

6. Захарченко В. Г. Соціально-психологічні особливості готовності молоді до подружнього життя / В. Г. Захарченко // Український соціум. – 2004б. – № 1 (3). – С. 14–23.

7. Кравець В. П. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді / В. П. Кравець. – К. : Київ, Правда, 2000. – 688 с.

ТРАНСЛІТЕРАЦІЙНИЙ ПЕРЕКЛАД СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Aleshina Ju. E. Individual'noe i semejnoe psihologicheskoe konsultirovanie / Ju. E. Aleshina. – 2-e izd. – М. : Klass, 1992. – 204 s.

2. Andreeva T. V. Psihologija sovremennoj sem'i / T. V. Andreeva. – М. : Rech', 2005. – 436 s.

3. Bulenko T. V. Osoblivosti formuvannja psihologichnoї gotovnosti do simejnogo zhittja u students'koї molodi : avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk, spec. : 19.00.07 / Bulenko T. V. – К., 1995. – 25 s.

4. Batarshev A. V. Testirovanie. Osnovnoj instrumentarij prakticheskogo psihologa / A. V. Batarshev. – М. : Pedagogika, 1999. – 165 s.

5. Denisenko A. O. Psihologichna gotovnist' starshih pidlitkiv ta junactva do podruzhnih vzaemovidnosin : avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk / Denisenko A. O. – О., 2003. – 18 s.

6. Zaharchenko V. G. Social'no-psihologichni osoblivosti gotovnosti molodi do podruzhn'ogo zhittja / V. G. Zaharchenko // Ukraїns'kij socium. – 2004b. – № 1 (3). – С. 14–23.

7. Kravec' V. P. Teorija i praktika doshljubnoї pidgotovki molodi / V. P. Kravec'. – К. : Kiїv, Pravda, 2000. – 688 s.